

T.C TİCARET BAKANLIĞI YEŞİL MUTABAKAT ÇALIŞMA GRUBU

YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI 2022 YILLIK FAALİYET RAPORU (ÖZET ÇALIŞMASI)

AB Yeşil Mutabakatı Çerçevesinde Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri ve Bu Düzenlemelerin Ülkemiz Üzerindeki Etkileri (Sayfa 11-19)

Özetleyen: Av. Elif BİLİCİ, Av. Mert NALVURAN

Avrupa Birliği (AB)'nin Yeşil Mutabakat ile koyduğu hedeflere ulaşabilmesinde kullanabileceği temel araçlardan biri Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)'dir. Sınırdaki karbon düzenlemesi ile yeşil dönüşümün yaratacağı maliyetler karşısında Avrupa'nın rekabetçiliğinin korunması ve küresel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabasının artırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda AB içinde 2005 yılından bu yana uygulanan Emisyon Ticaret Sistemine (ETS) eşdeğer bir karbon fiyatlandırmasının sınırdaki karbon düzenlemesi mekanizması kapsamına giren ürünlerin AB'ye ithalatında da uygulanması öngörülmektedir. Nitekim AB Yeşil Mutabakat ile belirlediği emisyon azaltım hedeflerine ulaşmak amacıyla Birlik içinde uygulanan ETS uygulamasını sıkılaştıracak mevzuat güncellemeleri yapmaktadır.

Sınırdaki karbon düzenlemesine ilişkin nihai mevzuat hükümlerinin 2023 yılı ilk yarısında yayımlanması beklenmekle¹ birlikte 14 Temmuz 2021 tarihinde yayınlanan SKDM mevzuat taslağı ile AB kurumları tarafından varılan ön uzlaşmaya ilişkin bilgiler şöyledir:

- 1) 1 Ekim 2023'te SKDM Tüzüğü yürürlüğe girecektir. Bu dönemde tüzük kapsamında bulunan ürünlerin AB'ye ithalatında, bu ürünün üretiminde ortaya çıkan emisyonların ürün bazında raporlanması gerekse de mali yükümlülüklerin devreye girdiği 1 Ocak 2026 tarihine kadar ithalatta herhangi bir ücretlendirme yapılmayacaktır.
- 2) SKDM kapsamına ilk etapta çelik, alüminyum, çimento, gübre, elektrik, hidrojen gibi belirli sektörler dahil edilirken en geç 2030 yılına kadar uygulamanın AB ETS'si içindeki diğer sektörlerle yayılması konuları karara bağlanacaktır.

¹ AB SKDM Tüzük metni 16 Mayıs 2023 tarihinde yayımlanmıştır. Tüzük metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2023%3A130%3ATOC>

- 3) Doğrudan emisyonlar SKDM kapsamında iken dolaylı emisyonların aşamalı şekilde SKDM kapsamına dahil edilmesi öngörülmüştür. Geçiş döneminde doğrudan ve dolaylı emisyonların raporlanması gerekse de akredite doğrulayıcılar tarafından doğrulanma zorunluluğu öngörülmemiştir.
- 4) İthalata konu ürünün üretim aşamasından kaynaklanan emisyonlara ilişkin üçüncü ülkelerce tahsil edilmiş tahsisatlar veya karbon vergileri SKDM mali yükümlülüğünden düşülecektir.
- 5) Ulusal karbon fiyatlandırma belirlendiği takdirde SKDM ücretlerinden indirim imkânı sağlanacak, AB ETS'sine doğrudan katılım veya ülke içinde AB ETS'si ile eşdeğer sistemi kurulup AB ETS'sine bağlantılandırılması halinde tam muafiyet sağlanacaktır.

Türkiye'nin AB'nin tedarikçileri arasında yer alması Sınırdaki Karbon Düzenlemesinden en çok etkilenecek ülkeler arasında gösterilmektedir. Bu çerçevede Sınırdaki Karbon Düzenlemesinden doğacak rekabet gücü kayıplarının önlenmesi için ülkemizde yapılan çalışmalar şöyledir:

- Sınırdaki Karbon Düzenlemesinin Türkiye Ekonomisine Potansiyel Etkilerinin Değerlendirilmesi projesi gerçekleştirilmiştir. Avrupa Parlamentosunun SKDM önerisi esas alınarak etki analizi ve öneriler taslak rapor halinde kurum ve kuruluşların görüşlerine sunulmuştur. Sonuçlar 8 Aralık 2022'de SKDM'nin olası etkilerinin değerlendirildiği çalıştayda kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarıyla paylaşılmıştır.
- "Türkiye Ülke İklim ve Kalkınma Raporu" hazırlıkları kapsamında SKDM'nin ülke ekonomisine etkilerinin değerlendirildiği çalışma gerçekleştirilmiştir ve tüm paydaşların katılımıyla gerçekleşen 3. Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu toplantısında sunulmuştur.
- Yeşil Mutabakat Eylem Planı adı altında AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenlemesine uyumlu bir karbon fiyatlandırma mekanizması geliştirilmesine ilişkin çalışmalar sürmektedir. Bu kapsamda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda Ulusal Karbon Fiyatlandırma İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde karbon fiyatlandırma uygulamaları ve ulusal emisyon ticaret sisteminin kurulması konusunda çalışmalar yapılmaktadır.
- Ülkemizin dahil olduğu Karbon Piyasalarına Hazırlık Ortaklığı (Partnership of Market Readiness -PMR) kapsamında 2011-2021 yılları arasında yürütülen çalışmalar sonucunda ülkemizde sera gazı izleme, raporlama, doğrulama sistemi kurulmuştur. Ayrıca Dünya Bankası tarafından kurulan Piyasa Uygulama Tesisi için Ortaklık Fonu (PMIF)'na başvuru dosyası 2022 yılı içinde ilgili kurum ve kuruluşlardan da görüş alınarak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

Bakanlığı tarafından hazırlanmış, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Dünya Bankası'na iletilmiştir.

Proje kapsamında, Türkiye Karbon Piyasası Geliştirme Projesi Ortaklığı için hazırlanan ve Şubat 2023'te imzalanan Paydaş Katılım Planı'nın Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizmasına ulusal uyumun sağlanması adına şu hususlara odaklanılacaktır:

- Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve diğer karbon fiyatlandırma araçlarına yönelik uygulamaların hayata geçirilmesine ve gerekli kapasitenin geliştirilmesine ilişkin desteğin artırılması
- ETS'nin geliştirilmesi ile adil geçiş politikaları arasındaki tutarlılığın sağlanması için ETS'nin sosyal etkilerine dair kapsamlı bir çalışma yapılması
- Ulusal Katkı Beyanlarında belirtilen emisyon azaltım hedeflerine ulaşmak için gönüllü iş birliğini düzenleyen Paris İklim Anlaşması m. 6 kapsamında "politika yol haritasının" geliştirilmesi

Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi:

2024 yılı sonunda ulusal emisyon ticaret sisteminin pilot uygulama ile başlanması hedeflenmektedir. Birinci faz uygulamaya geçiş için hedeflenen zaman ise sınırdaki karbon düzenleme mekanizmasının başlanmasıdır. AB ETS'sine denk yöntemler uygulanarak bu sisteme uyumlu bir yapının kurulması ile Türkiye'deki uygulamaların AB nezdinde tanınmasını sağlamak, dolayısıyla SKDM'ye bağlı olarak ticarete gerçekleştirilecek aksamaların ve SKDM'nin üreticilere getirebileceği mali yükün asgariye çekilmesi amaçlanmaktadır.

Ulusal emisyon ticaret sistemi, üreticilere döviz fiyatları nedeniyle ek mali yük getirmemek adına, sistemdeki emisyon fiyatlandırılmalarının AB'ye yakınlaştırmasını amaçlamamaktadır. Ancak AB emisyon ticaret sistemi ile yöntemsel olarak denk bir sistemin kurulması ile ülkede oluşacak emisyon fiyatı, SKDM'den kaynaklanan mali yükümlülüklerden indirilebilecektir.

SKDM kapsamında idari yük AB içindeki ihracatçılara getirilmektedir. Ancak üretim süreci ve tedarik zincirindeki faaliyetlerden kaynaklanan gömülü emisyonların² incelenmesi, raporlanması ve dolaylı emisyonların hesaplanması üçüncü ülkelerdeki üreticilerden beklenecektir.

² **Gömülü emisyon:** Bir malın, ham madenin çıkarılmasından, tüketiciye ulaştırılmasına kadar geçen süreç de dahil olmak üzere, üretimi ve taşınması sırasında salınan sera gazı emisyonlarını ifade etmektedir.

AB'nin halen üzerinde çalıştığı emisyon hesaplama, raporlama ve doğrulama esasları çerçevesinde, AB'nin bu konulara ilişkin mevcut tutumu doğrulayıcı kuruluşların yalnız AB üye ülkelerindeki akreditasyon kurumları tarafından akredite edilmesi yönündedir. Ancak doğrulayıcıların akreditasyonlarının Türkiye'de gerçekleştirilmesine yönelik AB nezdinde girişimlerde bulunmaktadır. Bu husus, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda Avrupa Komisyonu ile gerçekleştirilen temaslarda öncelikli bir konu olarak gündemde tutulmakta ve AB Sınırda Karbon Düzenleme İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde ele alınmaktadır.

SKDM'nin emisyon kapsamının doğrudan emisyonların³ yanı sıra aşamalı olarak dolaylı emisyonları⁴ da içerecek şekilde genişletilecek olması, üreticilerin üretimde kendi kontrollerinde olan süreçlerden kaynaklı emisyonların yanında, tüketilen enerjinin üretiminden kaynaklı maliyetlere de katlanmasını beraberinde getirecektir. Bu nedenle, ülkemizde elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının ve ayrıca enerji verimliliği yatırımlarının artırılması üreticilerin SKDM'den kaynaklanan maddi yüklerden asgari düzeyde etkilenmeleri adına önemli ve acildir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen SKDM'ye ilk aşamada tabi olacak üretim sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla, ilgili sektörlerde Türkiye'nin 2053 *net sıfır emisyon*⁵ hedefi doğrultusunda, ülkemiz yol haritası veya faaliyetlerinin belirlenmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede, Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında oluşturulan Çelik, Alüminyum ve Çimento İhtisas Çalışma Gruplarında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda farklı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İlgili çalışmaların sonucunda özetle, düşük karbonlu üretime geçiş, enerji verimliliği, ulusal ETS'nin tesis edilmesi, ülkemizde faaliyet gösterecek emisyon ölçme ve doğrulama kuruluşlarının akreditasyonlarının Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından yapılabilmesi ve üretimde geri dönüştürülebilir materyallerin kullanılmasının önemi vurgulanmıştır.

³ **Doğrudan emisyon:** Bir işletmenin elinde bulunan veya kontrol ettiği kaynaklar nedeniyle ortaya çıkan sera gazı emisyonlarını ifade etmektedir (Kapsam-1 emisyonları).

⁴ **Dolaylı emisyon:** Bir işletmenin satın aldığı enerji üretilirken ortaya çıkan (Kapsam-2 emisyonları) veya işletmenin faaliyetlerinden kaynaklanan diğer tüm sera gazı emisyonlarını (Kapsam-3 emisyonları) ifade etmektedir. Kapsam-3 emisyonlarına satın alınan mal ve hizmetlerden, tedarik zincirinden, üretimde ortaya çıkan atıklardan ve ürünün tüketici tarafından kullanılmasından kaynaklanan emisyonlar da dahildir.

⁵ **Net sıfır emisyon:** üretilen sera gazı emisyon miktarının yeryüzü tarafından doğal olarak emilen sera gazı emisyon miktarıyla eşitlenmesini ifade etmektedir.

Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi (Sayfa 20 – 27)

Özetleyen: Av. Güneş SARITAŞ

İklim değişikliği hedeflerine ulaşılması, biyoçeşitlilik kaybının önlenmesi ve sürdürülebilir bir büyüme ve istihdam ortamı tesis edilmesi amacıyla döngüsel ekonomiye geçiş önemli bir yol haritası niteliğindedir. Bu yeni ekonomik model ile “Satın Al – Kullan – Çöpe At” şeklindeki doğrusal ekonomi modelinden “Yeniden Kullan – Tamir Et – Dönüştür” gibi yeni bir anlayışa geçiş amaçlanmaktadır.

AB tarafından 11 Mart 2020 tarihinde “Döngüsel Ekonomi Eylem Planı” açıklanmış ve döngüsel dönüşüm için sera gazı ve atık salınımına en çok katkı sağlayan elektronik ve bilişim teknolojileri, bataryalar/piller, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı ve inşaat, gıda, su ve besinler öncelikli sektörler/ürün grupları olarak belirlenmiştir. Ürün gruplarına ilişkin olarak, tasarımdan atık haline gelen yaşam döngüsüne kadar zorunlu gereklilikler ve sürdürülebilirlik kriterlere ilişkin genel çerçeve belirlenmiştir.

“Sürdürülebilir Döngüsel Tekstil için AB stratejisi” ile 2030 itibarıyla AB pazarına sunulacak ürünlerin standartlarına ilişkin somut eylemler belirlenmiştir.

10 Aralık 2020 tarihinde açıklanan “Batarya Mevzuat Taslağı”nda, karbon üst sınırı belirlenmesi, bataryaların hammaddelerinde belirli miktarda geri dönüştürülmüş içerik barındırması zorunluluğu getirilmiş ve “Dijital Batarya Pasaportu” uygulaması öngörülmüştür. “AB Atık Sevkiyatı Tüzüğü Taslağı” ile metal hurda başta olmak üzere alüminyum, plastik, kâğıt ve tekstil atıklarının AB’den ihracatını, varış ülkesinde atığın AB’ye eş düzeyde işlenmesi/yönetilmesi koşuluna bağlanmakta, atık ihracatının ani artışı ya da çevresel ve/veya sosyal hakların ihlaline ilişkin şikâyet gibi durumlarda, yürütülecek incelemeler neticesinde kısıtlanmasına imkân verecek düzenlemeler üzerinde çalışılmaktadır.

Gümrük Birliği kapsamında ülkemizce uyum sağlanan ürün mevzuatında önemli değişiklikler getirecek olan ve 30 Mart 2022 tarihinde açıklanan “Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi” ile gıda, yem ve medikal ürünler haricinde tüm ürün grupları için sürdürülebilirliğin bir norm olarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede açıklanan Yeni Eko-Tasarım Tüzüğü Taslağı ile AB piyasasına arz edilecek ürünlerin hammadde tedarikinden, üretim, tüketim ve atık aşamasına kadar daha dayanıklı, karbon ve çevresel ayak izi düşük, geri dönüştürülebilir olmasına yönelik

AB düzeyinde ortak kurallar belirlenmesi, hem tüketicileri daha yeşil ürünlere yönlendirmek hem geri dönüştürülme imkanlarını artırmak amacıyla ürüne eşlik edecek “dijital ürün pasaportları” geliştirilmesi ve zorunlu yeşil kamu alımları kriterleri getirilmesi amaçlanmıştır.

Tüketiciler bakımından bilgilendirme ve doğru bilgiye erişimin kolaylaştırılması amacıyla, “yeşil aklama” ya karşı kurallar getirilmesi de hedeflenmiş; bu doğrultuda firmaların yeşil iddialarının doğrulanmasına yönelik olarak “Yeşil Beyanlar Direktif Taslağı” açıklanmıştır. “Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü (Due Diligence) Direktif Taslağı” ile AB’ndeki belli büyüklükte olan firmalara da özen yükümlülüğünü şirket politikalarına entegre etme, faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini tespit etme, potansiyel olumsuz etkileri önleme ve azaltma, mevcut olumsuz etkileri ortadan kaldırma ve bunları raporlama zorunluğu getirilmesi, özen yükümlülüğünün kendilerinin ve iştiraklerinin faaliyetlerinin yanı sıra değer zincirlerine de uygulanması öngörülmektedir.

Bu gelişmeler ışığında, “Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi” başlığı ile ülkemizce hayata geçirilecek eylemlerin, AB’nin politikaları ile uyumlu olması ve ülkemizin bu anlamda AB ile uzun vadede ticari ilişkisine devam edebilmesi ve rekabetçiliğin korunabilmesi için muhtemel etkilere hazırlıklı olması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca öncelikli sektörler belirlenmiş ve ihtiyaçların tespit edilebilmesi amacıyla “Türkiye’de Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi (DEEP)” isimli IPA II Dönemi projesi kapsamında Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanması çalışmaları başlatılmıştır; Eylem Planınının 2023 yılının son çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir.

AB’nin sürdürülebilir ürün inisiyatifi kapsamında her ürün grubunda çıkarması öngörülen mevzuatların ülkemizce uyum sağlanması amacıyla, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda “Sürdürülebilir Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuat Uyumu Çalışma Grubu” tesis edilmiştir. Tüketici bakımından ise, tüketici koruma mevzuatımızın yeşil dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun bir şekilde güncellenmesi amacıyla “Sürdürülebilir Nihai Tüketim İhtisas Çalışma Grubu” altında çalışmalara başlanmıştır; Reklam Kurulu tarafından bu doğrultuda 13.12.2022 tarihli ve 328 sayılı toplantısında ilke kararı olarak kabul edilen “Çevreye İlişkin Beyanlar İçeren Reklamlar Hakkında Kılavuz” yayımlamıştır.

Yeşil dönüşüm için sanayi alanında, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Yeşil OSB’lerin ve Yeşil Endüstri Bölgelerinin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalar yapılmış, Yeşil OSB Sertifikasyon Sistemi oluşturulmuştur. Bu anlamda, ilk yapım işi ihalesi olarak 28

Aralık 2022 tarihinde İzmir Bağyurdu OSB Arazi GES ve Elektrikli Őarj İstasyonu Kurulumu yapım işi ihalesine çıkılmıŐtır.

Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının güçlendirilmesi amacıyla ise TÜBİTAK, Avrupa Yeşil Mutabakata uyum kapsamında çözüm oluŐturan projeleri kabul etmekte ve ayrıca TÜBİTAK ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda, “Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası” (TYH) hazırlık çalışmaları yürütölmektedir; çalışmaların 2023 yılı ilk yarısında nihai haline getirilmesi planlanmaktadır.

Ayrıca, ölkemizde üretilen ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin değer zincirinin tüm aŐamalarında (yaşam döngüsünde) bütöncöl ve somut olarak değerlendirilebilmesi için ölkemizde “Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi” çalışmalarının yaygınlaştırılması çalışmaları yürütölmektedir. Bu amaçla, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca TURventory Veri Tabanı Yönetim Sistemi (VTYS) iŐletimi ile web portal TURventory web sitesi tasarımı iyileŐtirilmiŐtir.

Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi (Devamı Sayfa 27-34)

Özetleyen: Av. &Arb. Begüm Elif KURİN

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca uzun yıllardır sanayi ve birçok alanda yeşil mutabakat eylem planına uygun olarak dönüşüm kapsamında çalışmalar yürütölmektedir.

Bu alıŐmalar Şu Őekildedir:

a) Sanayide Yeşil Dönüşüm:

Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan bir çok eylemin çalışmalarının yürütöldüğü, 2020 yılında baŐlayan ve 2023 yılında tamamlanması planlanan Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Kapsamında Türkiye'nin Endüstriyel Emisyon Stratejisinin Belirlenmesi Projesi (DIES) kapsamında, mineral ve kimya endüstrisi özelinde sektörel çalışmalar yürütölmekte, çalışma yapılmayan sektörler için genel bir yaklaŐım getirilerek «Ulusal Eylem Planı»nın yanı sıra «MET Referans Dokümanları» ve «Sektörel MET Sonuç Belgeleri», uyum tarihini de içerecek Şekilde mevzuat ve Yeşil Dönüşüm Belgesi Yazılımı hazırlanmaktadır. Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi, kirlilemeden üretmenin mümkün olduğu vizyonu doğrultusunda, mevcut en iyi

tekniklerin kullanımıyla endüstriyel emisyonların kaynağında azaltılmasına yönelik çalışmalarla "Sanayide Yeşil Dönüşüm" çerçevesinde temiz ve çevre dostu üretimin yaygınlaştırılması ve çevresel iyileşmeyle birlikte Türk sanayisinin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. Endüstriyel Emisyonların Yönetimi Yönetmeliği taslağı hazırlanmış olup, 2023 yılı içerisinde mevzuata kazandırılması planlanmaktadır. Bu kapsamda, enerji ve kaynak verimliliğini, hava, su ve toprak için sıfır kirlilik prensibini gösteren ve faaliyetlerini bu hassasiyette yürüten tesislere çevresel sürdürülebilir üretimin göstergesi olarak "Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi" düzenlenecektir.

Çevreci bir yaklaşımla faaliyetlerini yürüttüklerine dair bu belgeyi alan tesislerin, çevresel taksonomi kriterlerini karşılayarak, çevre yatırım fonlarından ve yeşil finansman imkânlarından faydalanmaları, kolaylıkla kredi ve hibelere ulaşmaları ve uluslararası pazarda daha etkin olması için önemli adımlar atılmış olacaktır. "Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi" 2023 yılı içerisinde verilmeye başlanacaktır. Sanayi sektörlerinde MET'lerin uygulanması yoluyla temiz üretimin yaygınlaştırılması, getireceği çevresel faydaların yanı sıra kaynak verimliliği ve küresel rekabet konularında da ülke sanayisine olumlu etkiler sağlayacaktır. Bu doğrultuda, "Hava, Su ve Toprak için Sıfır Kirlilik" eylemi çerçevesinde; "Sanayide Yeşil Dönüşüm Stratejisi Belgesi" ile en iyi teknik ve teknolojiler ile temiz üretimi hedefleyen, geçiş takvimi ve tüm çevresel ortamlara yönelik ulusal politikaları kapsayan bir eylem planı hazırlanacaktır.

b) Çevre Politikası ile İlgili Çalışmalar:

AB'nin 2030 yılına kadar çevre politikası için yasal olarak üzerinde anlaşmaya varılan ortak gündemi ile de uyumlu bir şekilde 2 Mayıs 2022 tarihinde yürürlüğe giren 8. Çevre Eylem Programı kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca aşağıda açıklanan hedefler çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir:

- 2030 sera gazı emisyon azaltım hedefinin karşılanması ve 2050 yılına kadar iklim-nötr düzene geçişin gerçekleştirilmesi;
- İklim değişikliğine yönelik adaptasyon kapasitesi ve direnç gücünün artırılması ile kırılganlığın azaltılması;
- Hava, su ve toprakta sıfır kirlilik hedefinin gerçekleştirilmesi ile vatandaşların sağlık ve refahının korunması;
- Yenileyici büyüme modeline geçişin sağlanması, ekonomik büyümenin kaynak kullanımı ve çevresel bozulmadan ayrıştırılması, döngüsel ekonomiye geçişin hızlandırılması;
- Doğal sermayenin güçlendirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, muhafaza edilmesi ve güçlendirilmesi;
- Üretim ve tüketim faaliyetlerinin çevre ve iklim üzerindeki baskısının azaltılması (özellikle enerji, endüstri, altyapı ve inşaat ile ulaşım ve gıda sektöründe).

Yeşil bir ekonomi için önem arz eden zararlı kimyasalların kullanımının sınırlanması amacıyla, “AB Sürdürülebilirlik için Kimyasallar Stratejisi” kapsamında, AB’nin kimyasallar mevzuatındaki değişikliklerin takibi ve uyum çalışmalarının sürdürülmesi hedeflenmektedir. Bakanlık tarafından, kimyasallar yönetimi eylem planının hazırlanması ve endokrin bozucu kimyasalların azaltılmasına yönelik önemli bir aşama olan takip çalışmalarının yaygınlaştırılması öngörülmektedir. Bu çerçevede, ülkemizde sucül çevre için risk teşkil eden endokrin bozucu kimyasallarla ilgili olarak “Endokrin Bozucu Kimyasallar ve Arıtma Teknolojilerinin Araştırılması Projesi” yürütülmüştür. Proje kapsamında su kaynaklarında tespit edilen endokrin bozucu kimyasallar ile Avrupa Birliği İçme Suyu Direktifine ilave edilen endokrin bozucu kimyasallar yeni başlatılacak “İçme Suyu Kaynaklarının ve Arıtma Tesislerinin Değerlendirilmesi Faz 2 Projesi” kapsamında içme suyu kaynaklarında izlenecek olup, projenin 2024 yılında tamamlanması öngörülmektedir. Ülkemizde su kirliliğinin önlenmesi ve su tüketiminin azaltılmasına yönelik çalışmaların başında, sürdürülebilir üretim ve tüketim ilkeleri doğrultusunda döngüsel ekonominin en önemli araçlarından bir tanesi olan temiz üretim ilkelerinin uygulanması gelmektedir. Temiz üretim uygulamaları ile endüstriyel tesisler mevcut en iyi tekniklerin (MET) kullanılmasına yönlendirilmekte ve böylece su tüketiminin azaltılmasının yanı sıra su ve hava kirliliğinin önlenmesi, enerjinin verimli kullanılması ve atığın en aza indirilmesi sağlanmaktadır.

c) Tekstil ve Deri Sektöründe Çalışmalar:

Bu çerçevede, 14.12.2011 tarihli ve 28142 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren Tekstil Sektöründe Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Tebliği kapsamında belirlenmiş olan MET’lerin çevresel ve sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmesi amacıyla tebliğde revizyon çalışmaları başlatılmıştır. Bu doğrultuda, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü (EKÖK) çalışmaları kapsamında yayımlanacak olan EKÖK mevzuatı çatısı altında tüm sektörlerle ilişkin Temiz Üretim Tebliğlerinin yayımlanması hedeflenmektedir. Tekstil sektöründen kaynaklanan emisyonların kısa vadede çözümüne ilişkin temiz üretim uygulamaları kapsamında bazı MET’lerin uygulanmasına yönelik adımları içeren 2022/20 sayılı “Tekstil Sektöründe Temiz Üretim Uygulamaları Genelgesi”17 31/12/2022 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, su tüketiminin fazla olduğu deri sektörü için çevresel ve sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda MET’lerin kullanılmasına yönelik yürütülen çalışmalar sonucunda oluşturulan Taslak Tebliğin, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü çalışmaları kapsamında yayımlanacak olan EKÖK mevzuatı çatısı altında yayımlanması hedeflenmektedir.

Deri OSB’de atıksu emisyonlarının azaltımını hedefleyen bazı MET’lerin uygulanabilirliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmış ve pilot OSB’lerde eğitim programları dzenlenmiştir.

d)Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimle İlgili Çalışmalar:

Sürdürülebilir tüketim ve üretimin geliştirilmesini teminen, sürdürülebilir tüketim ve üretim eylem planının hazırlanması önem teşkil etmektedir. Sürdürülebilirlik stratejisi çerçevesinde, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimle ilgili çalışmalar (STÜ) konusunda, tüm yaşam döngüsü süreçlerinde kaynak verimliliği gözetilerek çalışmalar yürütölmekte olup temiz ve yenilikçi teknolojilerin kullanımının artırılması hedeflenmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda yürütölmekte olup, sürdürülebilir tüketim ve üretime yönelik Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Bölgesel Aktivite Merkezi (MedWaves, eski SCP/RAC) Ulusal Odak Noktalığı görevi Bakanlık tarafından yürütölmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan "Gıda, balıkçılık ve tarım", "Konut ve inşaat", "Tüketim malları imalatı" ve "Turizm" sektörlerini içeren STÜ modellerinin yer aldığı Ulusal STÜ Eylem Planı’nın 2024 yılı 3. çeyrekte hazırlanması hedefiyle; 2023 yılı yatırım programında yer alan 2 yıllık 12 Milyon TL bütçeli STÜ Ulusal Eylem Planının Hazırlanması Projesi 2 Şubat 2023 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. STÜ Ulusal Eylem Planı Hazırlanması Projesi ile Ulusal STÜ Eylem Planının hazırlanması hedeflenmektedir.

Proje kapsamında, Akdeniz Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim (SCP) Bölgesel Eylem Planında öncelik verilen ve sürdürülebilir tüketim ve üretim kavramında yer verilen değer zincirlerinden "gıda, balıkçılık ve tarım", "konut ve inşaat", "tüketici ürünleri imalatı" ile "turizm" “plastik”, “tekstil” ve “otomotiv” özelinde sektörün mevcut durum analizi, değer zinciri metodolojisi, kılavuz ve sektör notu hazırlıklarının yanı sıra sektörü ve kamuyu bir araya getiren eğitim ve çalıştayların dzenlenmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte; üniversitelerde sanayide en iyi ve sürdürülebilir üretime yönelik teknik ve teknolojilerin araştırma, geliştirme faaliyetlerinin incelenmesi ve artırılması ile bu çalışmaların sanyedeki pilot uygulamalarının teşvik ve yaygınlaştırılması amacıyla proje çıktılarında eylemler ve hedefler belirlenerek çalışma yürütölmeye başlanmıştır. Mevcut durumda, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Konut ve İnşaat Sektörüne Entegre Edilmesine Yönelik Yol Haritasının Geliştirilmesi Projesi 2022 yılında tamamlanmış olup, proje kapsamında konut ve inşaat sektörünün mevcut durumu incelenmiş, inşaat sektörünü döngüsel ekonomi açısından analiz etmek için bir binanın yaşam döngüsünün 5 aşaması özelinde değerlendirmeler yapılmıştır.

E) Su Kaynakları ile İlgili Çalışmalar:

Ülkemizde özellikle tatlı su kaynaklarının büyük bir bölümünün (%74) tarımsal amaçlı olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa, atıksuların geri kazanımı ve kullanımı öncelikli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanılmış suların iyileştirilmesi, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü, iklim değişikiminin olumsuz etkileriyle artan su stresi beraberinde su kaynaklarının daha iyi yönetimi için katkı sağlayan araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda; arıtılmış atıksuların yeniden kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eylemlerin hayata geçirilmesi ile 2022 yılının ilk yarısı itibariyle % 4,75 olan atıksu yeniden kullanım oranının, 2023 yılı sonu itibariyle %5'e, 2030 yılında ise %15'e çıkarılması hedeflenmektedir. Suların sürdürülebilir kullanımı ve atıksuların yeniden kullanımının geliştirilmesine yönelik çalışmalar Suların sürdürülebilir kullanımı ve atıksuların yeniden kullanımının geliştirilmesi yapılan mevzuat değişiklikleri ile atıksuların yeniden kullanım oranına göre atıksu arıtma tesislerine %100'e kadar enerji teşviki sağlanmış; evsel ve/veya endüstriyel nitelikli arıtılmış atıksuların, Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliğinde belirlenen farklı alanlarda Bakanlık uygun görüşü ile döngüsel ekonomi ilkelerine uygun olarak yeniden kullanılabilirliği, gri su ve yağmur sularının yeniden kullanım imkânlarının değerlendirilmesinin esas olacağı hüküm altına alınmıştır. Büyükşehir belediyeleri ve il belediyelerine ait kentsel atıksu arıtma tesislerinde arıtılan toplam atıksuyun en az %10'unun tarımsal sulamada ve rekreasyonel amaçla kullanımının yanı sıra endüstriyel, çevresel ve diğer alanlarda yeniden kullanım potansiyelini ve gerekli yatırım ihtiyacını belirlemek amacıyla ilgili belediyelerce yönetmeliğin yayım tarihinden itibaren bir yıl içerisinde hazırlayacakları fizibilite raporlarını Bakanlığa sunmaları hüküm altına alınmıştır. Atıksuların yeniden kullanımına ilişkin "Marjinal Suların Tarımsal Sulamada Kullanımının Araştırılması ve Döngüsel Ekonomiye Katkısının Belirlenmesi projesi (MARSUDE) projesi" ve "Su Kaynaklarında İklim Değişikliğine Uyum Projesi" yürütülmektedir. Ayrıca, Türkiye genelinde belediyelerin talepleri doğrultusunda mevcut atıksu arıtma tesislerinin çıkış sularının yeniden kullanılabilirliği açısından çalışmalar devam etmektedir. Diğer taraftan, "su ayak izlerinin" değerlendirilmesi, suyun verimli kullanımının sağlanması ve su kullanan sektörler ile çevresel su kullanımı için adil su tahsisine ilişkin doğru kararların alınması ve iklim değişikliğine uyumu hızlandırıcı etkisi olan önemli bir adımdır. Bu doğrultuda, Batı Akdeniz, Büyük Menderes, Kuzey Ege, Aras ve Çoruh Havzaları ile Antalya, Batı Karadeniz, Doğu Akdeniz, Doğu Karadeniz, Kızılırmak ve Marmara Havzaları Su Tahsis Planları (STP) hazırlanmakta olup, bu STP'ler kapsamında havza ölçeğinde mavi, yeşil ve gri su ayak izi hesaplanacaktır. Söz konusu su ayak izi

bileşenlerinin hesaplamalarına yönelik yerel koşulları da dikkate alacak şekilde genel bir metodoloji geliştirilmektedir. Diğer taraftan, su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının su kaynaklarının yönetiminde kullanımı; faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılması ve rehber doküman hazırlanması hedeflenmektedir. TAGEM koordinasyonunda yürütülen “Dijital Sulama Yönetim Sisteminin (DiSU) Geliştirilmesi Ülkesel Projesi”, 2022 yılı itibariyle 6 farklı bölgede (Kırklareli, Samsun, Mersin, Ankara, İzmir ve Şanlıurfa, Adana) devam etmiştir. DSİ tarafından, GÖZBİS uygulaması kapsamında kuyulardaki seviye ölçümlerinin veri tabanına aktarılması çalışmaları ve Bölge Müdürlükleri aracılığıyla sulama yönetim faaliyetlerinin tam otomasyon ile yürütülmesine ilişkin pilot çalışmaları devam etmektedir. Ülkemizde enerji verimliliği, atık minimizasyonu ve ürün yönetimini teşvik edecek, çevre ve insan sağlığını koruyacak, kaynak tasarrufu sağlayacak, ilave pazarlara açılma imkanı sağlayacak, çevre dostu ve insan sağlığı ürünlerin kullanılması ve tüketilmesinde bilinci artıracak olan ve AB Eko-Etiket Direktifleri dikkate alınarak hazırlanan Ulusal Çevre Etiket Sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların yanı sıra KOBİ’ler başta olmak üzere işletmelerin çevre etiketi ve atık yönetimi hakkında bilinçlendirilmesi de hedeflenmektedir. Türkiye Çevre Etiket Sistemi hâlihazırda 9 ürün/hizmet grubunda (Tekstil, Temizlik Kâğıdı, Seramik, Elde Yıkama Bulaşık Deterjanı, Kişisel Bakım ve Kozmetik, Cam, Bulaşık Makinesi Deterjanı, Çamaşır Deterjanı ürün grubu ve Turistik Konaklama hizmet grubu) faaliyet göstermekte olup, yeni ürün/hizmet gruplarına yönelik kriter belirleme çalışmaları sürdürülmektedir. Bakanlık tarafından önde gelen çevre etiketlerinin bir arada bulunduğu (GEN) Küresel Eko-Etiketleme Ağı’na tam üye olunmuştur. Çevre Etiket Sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik bilgilendirme, bilinçlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Son olarak, yeşil dönüşümün Türkiye çapında, tüm bölgelerde yaygınlaştırılması ve kalkınma sürecinin içsel bir parçası haline getirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi önem teşkil etmekte olup, bölgesel düzeyde yeşil ve dögüsel ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütülmektedir. 26 düzey 2 bölgesinde faaliyetlerini yürüten kalkınma ajansları 2020-2021 yılları arasında buldukları bölgelerde kaynak verimliliği alanında eğitim, bilinçlendirme ve farkındalık faaliyetleri yürütmüş olup endüstriyel simbiyoz, temiz üretim, enerji verimliliği, yalın üretim, yenilenebilir enerji konularında yaklaşık 120 Milyon TL mali ve teknik destek sağlanmıştır. 2022 yılında da Ajanslar tarafından kaynak verimliliği çalışmalarına devam edilmiş ve 150 Milyon TL kaynak aktarılmıştır. Sanayide yeşil ve dögüsel üretime ve emisyon azaltımına katkıda bulunacak faaliyetlerde

/projelerde uluslararası finansman kaynaklarının ve IPA fonlarının kullanımına önem verilmektedir. IPA II döneminde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının uygulamakta olduğu Rekabetçilik ve Yenilik Sektör Operasyonel Programı (RYSOP) kapsamında desteklenen ve toplam bütçesi yaklaşık 12 milyon Avro civarında olan Trakya'nın Verimli KOBİ'leri Projesi / 2.917.750 €; Enerjide Etkin ve Sürdürülebilir Dönüşümün Desteklenmesi (BEST for Energy) Projesi / 3.398.020 €; Biyoekonomi Odaklı Kalkınma için Entegre Biyorafineri Konsepti Projesi / 5.700.000 € ile sanayimizin ve KOBİ'lerimizin yeşil ekonomiye geçişlerine destek olunmaya çalışılmaktadır. IPA III döneminin 2021 programlaması kapsamında da; çevreye verdikleri zarar, GSMH içindeki önemli payları ve üretim ve ihracat alanlarında AB ülkeleriyle olan bağımlılıkları göz önünde bulundurularak birincil olarak tekstil ve hazır giyim, ikincil olarak da kimya ile lojistik/uluslararası taşımacılık sektörlerini hedefleyen AB katkısı 6 milyon €, Türkiye katkısı 1 milyon € olmak üzere toplam 7 milyon € bütçeli bir yeşil dönüşüm projesinin de hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Söz konusu projenin ihale sürecinin 2023 yılında gerçekleştirilmesi, 2024 yılında ise uygulamaya geçirilmesi hedeflenmektedir. Yine IPA III Döneminin 2023 yılı programlaması kapsamında "yeşil dönüşüm" ve "döngüsel ekonomi" tematik başlıkları öncelikli alan olarak belirlenmiştir.

Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı (Sayfa 46-51)

Özetleyen: Av. Orçun Samet ŞENTÜRK

TENMAK (Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Grubu" tarafından özellikle karbon salınımının azaltılması için "Türkiye için Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama (KYKD) Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası" üzerinde çalışmalara devam edilmekte ve kısa, orta ve uzun vadede çözüm önerileri araştırılmaktadır.

5 Temmuz 2022 tarihli ve 31887 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Devlet Memurları Kanunu İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la "Elektrik Depolama Tesisi" kurmayı taahhüt eden tüzel kişilere, kurmayı taahhüt ettikleri elektrik depolama tesisinin kurulu gücüne kadar rüzgâr ve/veya güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesisi kurulmasına olanak sağlanmış, hatta kurulu gücü azami

50 kW (50 kW dahil) olan, elektrik üretim tesisinden ürettikleri elektrik enerjisini son kaynak tedarik şirketlerine satan gerçek kişilere, gelir vergisi muafiyeti tanınmıştır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması adına “Yeşil Tarife” (YETA) uygulaması 01/08/2020 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. YETA ile birlikte artık talep etmeleri halinde tüketiciler yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik temin edebilmekteler.

Enerji verimliliğine ilişkin bilinçlendirme ve farkındalık oluşturulması için Organize Sanayi Bölgelerinde 33 ilde 185 OSB’de faaliyet gösteren işletme yetkililerine eğitim verilmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Danimarka Enerji, Kamu Hizmetleri ve İklim Bakanlığı arasında yürütülen "Düşük Karbonlu ve Verimli Isıtma ve Soğutma Projesi" kapsamında enerji verimliliğini artırmak için pilot uygulama için seçilen belediyelerde, yerel ölçekte bölgesel ısıtma/soğutma planları yapılmış ve elde edilen tecrübeler sonucunda diğer belediyelere örnek teşkil edecek bir kılavuz hazırlanmıştır.

İklim Değişikliği ile Mücadele (Sayfa 69-72)

Özetleyen: Av. Nurgül UZUN

Fosil yakıt kullanımı, arazi kullanımı, atık yönetimi, kimyasal üretim, sanayi süreçleri, tarımsal etkinlikler gibi çeşitli insan faaliyetleri sebebiyle ortaya çıkan sera gazı emisyonlarının artışı, iklim değişikliğinin başlıca nedenlerindedir. Yağış rejimlerinde meydana gelen değişimler, sıcaklık artışı gibi doğal afetlere sebebiyet veren aşırı iklim olayları ciddi ekonomik kayıplara yol açmakta ve başta tarım, enerji ve turizm gibi sektörler olmak üzere ekonominin tüm kesimleri iklim değişikliğinden büyük ölçüde etkilenmektedir.

2015 yılında kabul edilen Paris Anlaşması ile sanayi öncesi döneme kıyasla küresel ortalama sıcaklık artışını 2°C'nin altında tutma ve mümkün olduğunca 1,5°C ile sınırlama taahhüdü, küresel ısınma ve sera gazı salım oranlarını azaltma amacıyla 194 ülkenin katılımıyla

gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği 27. Taraflar Konferansı'nda (COP 27)⁶ ülkeler tarafından yeniden teyit edilmiştir.

7-19 Aralık 2022 tarihinde Kanada'nın Montreal Kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Biyoçeşitlilik Konferansı'nda (COP 15) ekosistemlerin korunması ve iyileştirilmesi, türlerin yok oluşunun durdurulması, kirlilik risklerinin ve kirliliğin olumsuz etkilerini biyolojik çeşitliliğe ve ekosisteme zarar vermeyecek seviyeye indirilmesi gibi konularda mutabık kalınmıştır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) hedeflerini desteklemek üzere Avrupa Komisyonu tarafından, Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü Taslağı kapsamında, küresel ormansızlaşmaya yol açabilecek ürünlerin ithalatı düzenlenmektedir. Söz konusu Tüzük Taslağı çerçevesinde ormansızlaşmaya yol açan ürünlerin ticareti kısıtlanacaktır.

İklim değişikliğinden en çok etkilenecek bölgelerden biri olan Akdeniz Havzasında yer alan ülkemiz açısından iklim değişikliğine uyum konusu öncelikli hususlardan biridir. Türkiye, Paris Anlaşmasını 22 Nisan 2016 tarihinde anlaşmayı geliştirmekte olan ülke olduğunu beyan ederek imzalamıştır.

Ülkemizin tarafı olduğu Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Paris Anlaşması ve açıklanan 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda, iklim değişikliği ile mücadelenin ana hedef ve ilkelerini belirleyen İklim Kanunu taslağı hazırlanmıştır.

Bu kanun taslağı düzenlemesine genel olarak bakılacak olursa;

Net sıfır emisyon hedefinin gerçekleştirilmesi için Bakanlıkların görev alanı dahilinde, tahdidi bir sınırlama olmadan azaltım ve uyum hedefleri belirlenmeye çalışılmış ve Bakanlıklarımıza bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için sorumluluklar verilmiştir.

Ülkemizde yeni uygulanmaya başlayacak Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ile ilgili düzenlemeler yapılmış ve kapsam dahilindeki işletmelerin sera gazı emisyon izni almaları zorunlu hale getirilmiştir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan iklim değişikliği ile mücadele edilmesi hedefi doğrultusunda İklim Değişikliğiyle Mücadele Raporunun hazırlanması eylemi kapsamında, Türkiye'nin ilk İklim Şurası 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında, Türkiye'nin iklim değişikliği vizyonu gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde ele alınarak Konya'da düzenlenmiştir. İklim Şurası'nda, 3 ay süren yoğun çalışmalar sonucu iklim değişikliği ile mücadele politikaları, 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda yeniden ele alınmış olup bu

⁶ <https://unfccc.int/cop27>

doğrultuda 217 yeni karar alınmıştır⁷. Bu kararlarda öngörülen birkaç konuya değinmek gerekmektedir.

2023-2030 İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2050 İklim Değişikliği Stratejisinin 2023 yılı ikinci çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir. 2022 yılında İklim değişikliği ve Eylem Planı çalışmalarına temel teşkil eden ulusal katkı beyanı çalışmaları tamamlanmış ve COP 27’de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı tarafından Türkiye’nin 2030 yılında referans senaryoya göre %41 oranında azaltım yapacağı beyan edilmiştir.

Ayrıca, iklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi ve kıyılar ile göl ve/veya sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirleri ortaya konması amacıyla korunan alanlarda karbon yutaklarının belirlenmesine devam edilmektedir. IPA III dönemi için ön kabul alan “İklim Değişikliğinin Türkiye’de Göl, Kıyı ve Sulak Alanlara Etkisinin Değerlendirilmesi Projesi”nin (Assessment of Climate Change Impacts on Lakes, Wetlands and Coastal Areas in Türkiye) 2023 yılı 4. Çeyreğinde başlaması öngörülmektedir.

İklim Değişikliği ile Mücadele (Devamı Sayfa 72-75)

Özetleyen: Av. Mustafa POLAT

- Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) yaklaşımının ulusal düzeyde güçlendirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.
- ATD Karar Destek Sistemi kurulmuş ve ülke genelinde genişletilmiştir.
- Potansiyel Toprak Organik Karbonu Depolama Haritası oluşturulmuş ve Karar Destek Sistemine entegre edilmiştir.
- ATD yaklaşımı arazi yönetim planlamalarına ve uygulamalarına entegre edilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır.
- Arazi tahribatının yoğun olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılması için eylem planları hazırlanmaktadır.
- Küresel sera gazı emisyonlarının önemli bir kısmı arazi kullanımı, arazi kullanım değişiklikleri ve orman sektöründen kaynaklanmaktadır.
- Sürdürülebilir arazi yönetimi ve çölleşme/arazi tahribatıyla mücadele çalışmalarında karbon depolama işlevleri göz önünde bulundurulmaktadır.

⁷ <https://iklimsurasi.gov.tr/sayfa/sonuc-bildirgesi> (İklim Şurası kararlarına bu linkten erişilebilmektedir).

- Sürdürülebilir tarım teknikleri ve iklim değişikliğine uyum sağlamayı hedefleyen projeler yürütülmektedir.
- Çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadelede doğa temelli çözümler kullanılmaktadır.
- İklim değişikliğiyle mücadele kapsamındaki çalışmalara <https://www.iklim.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Tablo 12: Faaliyet Tablosu

Bu başlık altında yürütülen bazı faaliyetler

Bu metin özetinin ana noktaları aşağıdaki gibidir:

- "İklim Değişikliğinin Bazı Stratejik Ürünlerin Uygunluk Alanları Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi" ve "İklim Değişikliğinin Tarım Ürünlerinde Verim ve Kaliteye Etkilerinin Belirlenmesi" adlı Ar-Ge projeleri kapsamında, iklim değişikliği projeksiyonları ve IPCC iklim senaryoları kullanılarak tarım ürünlerinde iklim değişikliğinin etkileri incelenmektedir.
- İncir, kayısı ve kiraz için gelecekteki potansiyel yeni yetiştirme alanları haritaları üretilmiştir.
- Ormancılıkta İklim Değişikliğine Uyum Stratejik Planı hazırlanmıştır.
- Korunan alanlarda karbon stokları belirlenmekte ve Sulak Alanların Karbon Tutma Kapasitesinin Belirlenmesi için proje önerisi sunulmuştur.
- ATD (Arazi Tahribatının Dengelenmesi) çalışmaları, arazi bozulumu ve erozyonun etkilerini belirlemek için yapılmaktadır.
- Sürdürülebilir tarım teknikleri, tohum yönetimi, su yönetimi ve rüzgar perdesi gibi doğa temelli çözümler üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.
- Tarım topraklarında atmosfere salınan sera gazlarının ölçümü ve izlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Adil Geçiş Politikaları (Sayfa 76-79)

Özetleyen: Av. Mustafa POLAT

Bu metnin özeti aşağıdaki gibidir:

- İklim değişikliğiyle mücadele ve adil geçiş politikaları, uluslararası ticari ilişkilerden enerji politikalarına, sektörel üretim süreçlerinden hukuk sistemlerine kadar birçok alanda etkili olmaktadır.

- Adil geçiş politikaları, toplumun tüm kesimlerini kapsayan ve kimseyi geride bırakmayan bir yaklaşımla yönetilmelidir.
- Avrupa Yeşil Mutabakatı, adil geçişin sosyo-ekonomik etkilerini hafifletmeyi hedefleyen Adil Geçiş Mekanizması ve fonlar aracılığıyla adil geçişi desteklemektedir.
- Avrupa Komisyonu, kurumsal sürdürülebilirlik ve işçi haklarına odaklanan düzenlemeler yapmaktadır.
- Şirketlerin değer zincirleri boyunca sosyal ve çevresel etkilerine odaklanan kurumsal sürdürülebilirlik özen yükümlülüğü getirilmektedir.
- Ticari şirketler, insan hakları ihlallerini tespit etme, önleme ve azaltma yükümlülüğüne sahiptir.
- Döngüsel ekonomi eylem planı kapsamında batarya ve batarya atıklarına ilişkin tüzük taslağında, sosyal ve çevresel haklara uygunluk özen yükümlülüğü yer almaktadır.

Bu özet, metnin genel içeriğini yansıtmaktadır, ancak detayların tamamını içermeyebilir.

Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm (Sayfa 80-86)

Özetleyen: Av. Taha Enes ÇAğLAR

Sürdürülebilir bir yaşam tarzı için erken çocukluk döneminden itibaren eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

27 Haziran 2022 tarihli AB Resmi Gazetesinin “iklim tarafsızlığı için adil bir geçişin sağlanması ve yeşil geçiş ile sürdürülebilir kalkınmaya dair eğitimler hakkında AB konseyi tavsiyeleri” üye devletlere özetle; sürdürülebilirlik, iklim değişikliği ve çevre konularında her yaştan çocuğa eğitim verilmesi gerektiğini, yeşil geçiş ve sürdürülebilir kalkınmanın eğitim politikalarında öncelikli yer almasını tavsiye etmektedir.

Türkiye’de bu amaca yönelik MEB koordinasyonunda Eğitim-Öğretimde Yeşil Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde çalışma yürütlmektedir. Aynı amaçla MEB İklim Değişikliği Eylem Planı oluşturulmuştur. 6., 7. ve 8. Sınıflarda seçmeli olarak haftada iki saat olmak üzere Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği dersi okutulmaktadır.

Çevre Dostu Bin Okul projesi ile bin okulun alt yapı ve donatım açısından mümkün olduğunca sürdürülebilir öğelerle donatılması amaçlanmakta, 81 ilde en az bir okula kompost

makinesi gönderilerek öğrencilerin geri dönüşüm bilinci kazanması kazandırılmak istenmektedir.

İklim Değişikliği Farkındalığının Temel Eğitime Entegrasyonu konulu çalıştay düzenlenmiş, ulusal ve uluslararası kurumlarla çalışılmıştır.

Sıfır Emisyonlu Okullar Projesi ile okullarda kömür yerine daha temiz yakıtlar kullanmak amaçlanmaktadır.

2018 yılından itibaren yürütülen Sıfır Atık Projesi ile çeşitli ilerlemeler kaydedilmiştir. Gönüllülük esası ile okullarda kullanılan ders kitapları geri dönüşüm için toplanmaktadır. Yenilenebilir Enerji Sektöründe Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar için İstihdam Edilebilirliğin Artırılması Projesi ile çeşitli kurslar ve programlar düzenlenmiştir.

CITYAIR projesi ile 30 şehirde hava kirliliğine karşı bilincin artırılması için eğitimler yapılmıştır.

TEMA ile yapılan protokol kapsamında Doğa Eğitim Programları ve Projeleri uygulanmaktadır.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı ile yapılan Doğa Öncüleri Projesi Kapsamında çeşitli eğitimler verilmektedir.

TÜBİTAK vasıtası ile çeşitli yarışmalar düzenlenmektedir.

BİDEB kapsamında burs verilen öncelikli alanlar iklim ve çevre lehine seçilmiştir.

Ufuk Avrupa Marie S. Curie alanında açılan eş fonlama çağrısına TÜBİTAK tarafından uygulanmak üzere bir proje sunulmuştur. Aynı program kapsamında ODTÜ'nün koordinatör olduğu iki projede 22 Adet doktora sonrası araştırmacı desteklenecektir.

Ülke genelinde meslek liselerinde amaca uygun çalışmalar yapılmaktadır.

Diplomasi (Sayfa 87-93)

Özetleyen: Av. Öykü GÜLSARAN

Gümrük Birliği Kararı çerçevesinde, sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi payları için AB ile aramızda gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamaları kaldırılırken, ülkemiz ürün mevzuatının AB teknik mevzuatı ile uyumlaştırılması sonucunda ticarete teknik engellerin kaldırılması ve böylece malların serbest dolaşımı sağlanmaktadır.

AB'nin 2023 yılında üç yıla yakın bir geçiş dönemiyle uygulamaya başlayacağı Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) (ve üst başlık olarak Avrupa Yeşil Mutabakatı) ile

malların serbest dolaşımına hanel getirilmemesi ve ülkemiz ihracatçılarına AB'nin kendi üreticilerine getirdiğinden daha fazla maddi ve/veya idari bir yük getirilmemesi önem arz etmekte olup, bu hususlar Avrupa Komisyonu nezdinde gerçekleştirilen girişimlerde öncelikle gündeme getirilmektedir.

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasına ilişkin geri bildirim süreci ve kamu istişare süreci kapsamında Avrupa Komisyonu'na resmi ülke görüşlerimiz iletilmiştir. Görüşlerimizde, AB'nin söz konusu mekanizmanın tesisinde, başta ülkemizle arasındaki 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı, Türkiye-AKÇT STA'sı ve tarım ürünlerine ilişkin 1/98 sayılı OKK kapsamındaki ikili yükümlülükleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamındaki uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, söz konusu düzenlemenin tasarımına, kapsamına, metodolojisine ve finansmana ilişkin değerlendirmelerimize de yer verilmiştir. Önümüzdeki dönemde, konuyla ilgili olarak AB ile kapsamlı istişareler yürütülmeye devam edilmesi, hem Gümrük Birliği'nin gereğinin yerine getirilmesi, hem de konunun AB'ye sağlanan yakın ticari ve ekonomik entegrasyon açısından derinlemesine irdelenmesi bakımından öncelikli görülmektedir.

Avrupa Yeşil Mutabakatının yayımlanmasından sonraki süreçte, Avrupa Komisyonu ile üst düzeyli ve teknik toplantılar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, 2022 yılı içinde gerçekleştirilen üst düzeyli ve teknik toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, SKDM kapsamında emisyon ölçüm ve raporlama metodolojilerine ilişkin teknik çalışmalar yürütmek amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulmuş olan uzman grubuna ülkemizin gözlemci statüsünde katılımı temin edilmiştir.

Ülkemiz operatörleri açısından önem teşkil eden aşağıda yer alan konularda AB'nin düzenlemelerine ilişkin ülke pozisyonumuzu içeren görüşlerimiz ayrıca yazılı olarak iletilmektedir.

- Avrupa Kritik Hammaddeler Yasası (European Critical Raw Materials Act) girişimine ilişkin olarak ülkemizin hammadde tedarikçisi rolü kapsamında görüşlerimizi içeren belge Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir.

- AB'nin Atık Sevkiyatı Tüzüğü taslağı ile getirilmesi öngörülen tedbirlerin başta hurda metal olmak üzere önemli hammaddelerin tedariğinde olası kısıtlamalara yol açmasından duyulan ülkemiz endişeleri Avrupa Komisyonuna iletilmiş, ayrıca taslak mevzuat kapsamında AB üye ülkeleri ve ülkemizle benzer pozisyona sahip olabilecek diğer paydaşlarla temas sağlanarak ülkemiz pozisyonu aktarılmıştır.

• AB SKDM'ye ilişkin başta teknik iş birliği ve finansmana erişim olmak üzere ülkemizin beklentilerini ve görüşlerini içeren resmi mektuplarımız Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir.

• Ayrıca, demir çelik sektörüne yönelik, AB'nin devlet yardımları mevzuatı ve uygulamalarında yaptığı değişiklikler dikkate alınarak, Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması yükümlülüklerine uygun şekilde ülkemizde devlet yardımları tasarlanması için girişimlerde bulunmaktadır.

Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde ülkemiz ve Hollanda arasında iki ülkenin çatı kuruluşları marifetiyle sektörel diyalog geliştirmek amacıyla bir iş birliği oluşturulmuştur. Ayrıca bu kapsamda, Hollanda ile Türkiye arasında 11 Mayıs 2022 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Wittenburg Konferansı'nda, Hollandalı yetkililer tarafından, iklim ve döngüsel ekonomi politikalarında spesifik iş birliklerini içeren bir Mutabakat Zaptı imzalanmasının arzu edildiği ifade edilmiş olup, bu konuda çalışmalar başlatılmıştır.

Bununla birlikte iklim değişikliği ile mücadele ve ülkemizin ticari çıkarlarının her mecrada korunması amacıyla çok taraflı uluslararası örgütler nezdinde de konuya ilişkin çalışmalar yakından takip edilmekte olup çalışmalara aktif olarak katkı sağlanmaktadır.

Diplomasi hedefi doğrultusunda:

Gündeminde Yeşil Mutabakat bulunan Bakanlık düzeyinde görüşmeler yapılmış, bunların bir kısmı video konferans şeklinde gerçekleştirilmiştir. Tarım, komşuluk politikası, mali iş birlikleri, AYM'nin Türkiye'ye etkileri, Sanayi ve Türkiye-AB Bilim, Araştırma, Yenilik ve Teknoloji konulu toplantılar gerçekleştirilmiştir.

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli İklim Diyalogu:

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Sayın Murat KURUM ile Avrupa Komisyonu Yeşil Mutabakat 'tan sorumlu Kıdemli Başkan Yardımcısı Frans TIMMERMANS'ın eş başkanlıklarında 16 Eylül 2021 tarihinde Brüksel'de düzenlenen ikili görüşmenin devamı olarak Ankara'da görüşmüşlerdir. Toplantıda Türkiye'nin iklim değişikliğiyle yapmış olduğu mücadele ve ilerleyen süreçte atacağı adımlar, Avrupa Birliği ile bir uyum içerisinde karşılıklı sağlanacak destekler hakkında görüşme sağlanmıştır. Çeşitli temsilciliklerle ulusal ETS bağlamındaki süreçlerin yönetimi, kurumsal iş bölümü gibi konularda teknik detaylara ilişkin istişarelerde bulunulmuştur.

Teknik Düzeyli Uluslararası Resmi Temaslar:

Ticaret Bakanlığı:

Yeşil mutabakatın finansmanı, Gümrük Birliği ve Yeşil Mutabakat, çeşitli sektörlerdeki sürdürülebilirlik hedeflerine ilişkin teknik toplantılar ile mikroplastik mevzuatı gibi niş alanların regülasyonuna yönelik toplantılar gerçekleştirilmiştir. Yeşil Mutabakat kapsamında iş birliği olanaklarını görüşmek üzere Almanya Büyükelçiliği yetkilileri ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı:

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı üst düzey karar vericilerin ve teknik ekibin yer aldığı heyet ile İtalya ve Fransa'ya Bakanlık ve yerel otorite temsilcileri, yeşil dönüşüm kapsamında yer alan kimya ve mineral sektör temsilcileri ile toplantı ve saha ziyaretleri gerçekleştirilerek bilgi alışverişinde bulunulmuştur. İklim değişikliğine ilişkin konuların ele alındığı 9 teknik toplantıya katılım sağlanmıştır.

Yeşil Mutabakat Bağlamında Katkı Sağlanan İkili Süreçler:

13 Mayıs 2022 tarihinde Madrid'de gerçekleştirilen Türkiye-İspanya Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK/JETCO) II. Dönem Toplantısı, 20-21 Ekim 2022 tarihlerinde ülkemizde gerçekleştirilen Türkiye-Çekya Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK/JETCO) I. Dönem Toplantısı, 10 Ekim 2022 tarihinde Almanya'da gerçekleştirilen Türkiye-Almanya Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK/JETCO) III. Dönem Toplantısı, 30 Kasım 2022 tarihinde Paris'te gerçekleştirilen Türkiye-Fransa Yedinci Dönem Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi (ETOK) Toplantısı, 13 Ocak 2023 tarihinde İsveç'te gerçekleştirilen Türkiye-İsveç Ekonomi ve Ticaret Ortak Komitesi Toplantısı, 21 Haziran 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen Türkiye-İsviçre Yüksek Düzeyli Ekonomik Ticari İş birliği mekanizmasının X. Dönem Toplantısı, 12 Eylül 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen Türkiye-Polonya Düzenli İstişareleri V. Toplantısı

NOT: Yapılan bu çalışma orijinal metnin bazı bölümlerinin seçilerek özetlenmesi şeklinde olup Av. Elif BİLİCİ, Av. Mert NALVURAN, Av. Güneş SARITAŞ, Av. &Arb. Begüm Elif KURİN, Av. Orçun Samet ŞENTÜRK, Av. Nurgül UZUN, Av. Mustafa POLAT, Av. Taha Enes ÇAĞLAR ve Av. Öykü GÜLSARAN tarafından hazırlanmıştır.

NOT: T.C Ticaret Bakanlığı Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu tarafından hazırlanan “Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2022 Yıllık Faaliyet Raporu” orijinal metnine aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz:

<https://ticaret.gov.tr/data/643ffd6a13b8767b208ca8e4/YMEP%202022%20Faaliyet%20Raporu.pdf>